

מבשר טוב

עבודת הימים שבין פורים לפסח

ניסן תש"ע לפ"ק – לוגאנו יצ"ו

מאמר

שואלין ודורשים שלושים יום קודם הפסח

בשלושים יום שבין פורים לפסח, מוציא השם יתברך את נפש ישראל מעט מעט בכל שעה מרשות הטומאה והסטרא אחרא, עד שבלייל התקדש חג, יוצאים לחירות גמורה בשלמות. – ועבודת האדם מלמטה למעשה באלו הימים היא בביעור החמץ הפנימי, להוציא את עצמו גם כן מן המידות הרעות שהשחית בשלוש יסודות שבנפשו. ומכל תאוות היתר וחמדת הגוף. וטעות העולם בעבודת הימים האלו בצחצוח ומירוק הבית מן החמץ החיצוני בלבד, רק צריך לבדוק בחורים ובסדקים שבלב לאור הנר דקדושה, כדוגמת חתן בר מצוה בהגיעו לאור לארבעה עשר.

א

שואלין ודורשין בהלכות הפסח שלושים יום קודם החג

שנו חכמים במכילתין [פסחים דף ו ע"א]: "שואלין ודורשין בהלכות הפסח, קודם הפסח שלושים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר, שתי שבתות. ומפרש: מאי טעמא דתנא קמא, שהרי משה עומד בפסח ראשון, ומזהיר על הפסח שני, שנאמר [במדבר ט] ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, וכתוב [שם] ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו'". ע"כ.

מתחילת שלושים יום חלה תורת ביעור חמץ

ובגמרא שם מבואר, שזה הדין אינו אמור רק כלפי השאלה והדרישה בהלכות החג, אלא יש בו כמה נפקותות בדין ביעור חמץ. שמתחילת שלושים יום הללו חלה חובת ביעור אקרקפתא דגברא, ולכן "המפרש והיוצא בשיירא תוך שלושים יום, זקוק לבער". וכן "העושה ביתו אוצר, קודם שלושים יום אין זקוק לבער, תוך שלושים יום זקוק לבער". וכדפירש רש"י ז"ל טעמא [סוד"ה קודם]: "כנגד ששואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום, - מאז חל עליו להיזהר בצרכי הפסח". עכ"ל.

נמצאו אלו שלושים הימים שבין פורים לפיסחא, מישיך שייכי לחג הפסח, ובהיותם נחשבים כימים של הפסח, חלה בהם "תורת ביעור" מתחילת שלושים יום, כלשון המאירי [שם].

דעת הפני יהושע שדין שלושים יום מדאורייתא

ודעת פני יהושע [שם ד"ה ואמר רב יהודה וכו']: "דלמאי דמסקינן [להלן ע"ב] דהנהו שלושים יום מדאורייתא נינהו, אם כן איכא למימר שזה הדין גם כן מדאורייתא. דכיון דדרשינן 'ראשון' דמעיקרא משמע, ופרישנא לעיל דאפ"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אלא דמעיקרא מוזהר ועומד שיהא מושבת החמץ מביתו לכשיגיע זמן איסורו. ואם כן, תוך שלושים חל עליו העשה, כשאי אפשר לקיים בזמנו וכו'". עכ"ל ע"ש. והיינו, שמפרש דין תורת ביעור שחלה בשלושים יום קודם הפסח, שהוא דינא דאורייתא גמור.

וכבר עמדתי בעזה"ת בחלק ההלכה שבתורת ביעור בשלושים יום הללו, בספר מבשר טוב פסחים ח"א [סימן כ] יעויין שם. ועתה אבוא לביאור חלק האגדתא בזה, ובעיקר לברר חובת עבודת איש ישראל למעשה בפועל, בשלושים יום הללו. – שכמו שנתבאר המורם מן הסוגיא, שאין אלו ימי הכנה בעלמא, כדי שימצא עצמו בבוא החג מוכן במצה וצרכיה ובהעדר החמץ. אלא ששלושים יום הללו, שייכים מצד עצמם ומהותם לחג הפסח,

ומביאים עימהם זמן מיוחד השייך לפסח. שמהאי טעמא חלה הנפקא מינא להלכתא במפרש לים או עושה ביתו אוצר דייקא בחלות אלו השלושים יום, כי הזמן מעורר ומחייב חלות תורת ביעור כמבואר.

מהי מהות אלו השלושים יום – ומה היא העבודה המעשית בהם

ואם כן חובה עלינו לבאר מהות אלו השלושים יום, ומשתי הצדדים עלינו לבוא. גם בהבנת עצם הזמן מה יש בהם בימים הללו, דילפינן מקראי שיהיו זמנים מיוחדים, וכיצד גורמים ומביאים חלות חובת ביעור החמץ. – ומאידיך יש לברר ולהגדיר בבירור, חלק עבודת הנפש שבימים הללו. שבודאי אם חלה בהם תורת הביעור, יש במהות אלו הימים עבודה פנימית מעשית בתורת הביעור, וכשאר זמני ותקופות השנה, שעבודת האדם בהם משתנה לפי ענין הזמן מהותו ופנימיותו כידוע.

ב

ציאת נפש ישראל מרשות הטומאה בשלושים ימים לפני הפסח

והנראה בהקדם דברי המקובל האלקי בעל חסד לאברהם זצלה"ה [מעין ב נהר נז], וזל"ק: "סוד נפלא, מענין השבתת חמץ ואכילת מצה. – אחר שיצאו ישראל ממצרים ואילך, מה עשה הקדוש ברוך הוא, חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וציוה לישראל בכל שנה שיעשו ז' ימי פסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה".

א"א להיכנס בשער הנ' דטומאה רק בד' מאות ימים רעים רצופים – ובכל שנה מוציא השי"ת פושעי ישראל מהיכלות הטומאה בשלושים ימים אלו

"וסוד הענין הוא, כי היותר רשע שבישראל, אף על פי שירבה לפשוע ולהריע, אי אפשר לכנוס בהיכל החמישים של טומאה, עד שירשיע ויפשע ארבע מאות ימים רצופים זו אחר זו. – ובכל שנה ושנה שלושים יום קודם הפסח, השם יתברך עושה להם לישראל משא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה. באופן שבליל ביעור חמץ, כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהנ', שיעור חלק אחד משלושים משיעור הכמות שהיו נכנסים ליל שלושים ואחת קודם הפסח. ובליל פסח אינם נכנסים כלל ועיקר, וכולם פטורים ובני חורין. וגזרה חכמתו יתברך להיות חירות נפשות בשלושים יום, מעט מעט, שלא ירגיש סמא"ל כל כך צער ולא יקטרג. מספר כתיבת יד". עכל"ק.

מדברי קדשו של החסד לאברהם, נתגלה לנו מעט מגודל ערכם ומהותם של אלו השלושים יום. באשר גילה ברוח קדשו מסודי כבשי דרחמנא, שגזרה חכמתו יתברך להוציא לחירות את נפשות ישראל בשלושים יום דייקא, מעט מעט, ולא יציאה חד פעמית בבת אחת בליל הפסח. וכדפירש טעמא: "שלא ירגיש סמא"ל כל כך צער ולא יקטרג". – ובהיות שהרשע היותר גדול שבישראל, אף כי ירבה לפשוע ולהריע, אי אפשר שייכנס בהיכל הנ' שבטומאה, עד שירשיע ויפשע ד' מאות ימים רצופים. – לכן עושה השם יתברך בחסדו משוא פנים לישראל בכל שנה ושנה שלושים יום קודם הפסח, "ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה". כמו שביאר שבליל ביעור חמץ כל פושעי ישראל מרוחקים משער הנ' וכו', עד שבליל פסח כולם פטורים ובני חורין.

ביאור הבני יששכר בטעם שנבחרו שלושים ימים דווקא לצאת מהטומאה

ודברי קדשו היקרים הללו, הביא בסה"ק בני יששכר זצלה"ה במאמרים לחודש אדר [מאמר ד אות י] וזל"ק (בקיצור): "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום [פסחים ו.]. וכתבו הרבה מהפוסקים [ב"ח או"ח סי' תכט], שלשים יום דייקא ומתחילין מן יום הפורים וכו'".

"ונראה לי הטעם על פי מה שכתב הרב הקדוש בעל חסד לאברהם [מעין שני נהר נז], דבכל שנה ושנה שלשים יום קודם לפסח, השם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו ממציא פדיון לבניו. הגם שעל ידי העוונות נפשותם שקועות ח"ו בשערי טומאה, באותן השלשים יום קודם לפסח השם יתברך מוציא אותם בכל יום ויום חלק אחד ופודה אותם, עד כי בליל י"ד בניסן הם עומדים חוץ לטומאה, ובליל ט"ו הם בני חורין לגמרי עכ"ד. – והנה תתבונן למה שלשים יום דייקא וכו'".

תש"ך שעות שבשלושים יום כנגד ג"פ "עמלק" – שהיא ביטול קומתו השלמה

"והנה בשלשים יום הם תש"ך שעות, בגימטריא ג' פעמים 'עמל"ק', ביטול שיעור קומתו בכל סטריין, קומת המחשבה קומת הדיבור קומת המעשה, [כענין שיש באדם נפש רוח נשמה, וכל אחד שיעור קומה שלימה]. והנה באותן שלשים יום קודם לפסח הוא החג אשר מתעורר החסד, השם יתברך מעורר חסדיו תש"ך שעות חודש החג. [תש"ך הוא שיעור קומת החסד, י' פעמים חס"ד בגימטריא תש"ך, תש"ך צירופי 'בראשית', עולם חסד יבנה, ישתב"ח שמך לעד מלכנו]. ובזה תתבונן אשר מתחילין לדרוש בהלכות פסח ביום הפורים דייקא, יום מחיית עמלק".

"והנה מקובל בידנו קבלת הקדמונים, עיין בתקוני זוהר [נא]. וברעיא מהימנא [ח"ג רמט.], אשר לעתיד במהרה בימינו מלחמת עמלק ומחייתו יהיה בערב חג הפסח. – הרי שלך לפניך, ההתחלה ביום הפורים, והסיום והגמר בערב פסח, הן המה תש"ך שעות מנין ג' פעמים עמלק, לבטל שיעור קומת הקליפה מכל וכל במחשבה דיבור ומעשה".

ברכת שהחינו של פורים פוטרת גם על ביעור חמץ – שתחילתו בפורים

"ובזה תבין טעם בדיקת חמץ 'אור לארבעה עשר' [פסחים ב.], ולמה התנא נקט 'אור', כי יוצאים מחשך לאור. ותבין גם כן מה שנתקשו הפוסקים [רא"ש פסחים פ"א ס"י], למה לא מברכין 'שהחינו' בהתחלת זמן הביעור. ולדרכנו מובן כי מברכין שהחינו בהתחלת זמן הביעור כתרין דמסאבותא, היינו ביום הפורים והבן". עכ"ל עי"ש.

הא קמן, שמבאר הבני יששכר ומגלה ביתר ביאור, טעם חירות נפשות ישראל מתחת שליטת הטומאה והסטרא אחרא בשלושים יום דייקא. – כי בשלושים יום יש תש"ך שעות, כנגד שלוש פעמים "עמלק". כי בימים הללו מתבטל שיעור קומתו מכל סטריין, קומת המחשבה, וקומת הדיבור, וקומת המעשה. שבזה נמחה ונתבטל לגמרי בשיעור קומה שלימה כמו שביאר.

ובזה ביאר שלכן מתחילין אלו השלושים יום ביום הפורים הנורא דייקא, שהוא יום מחיית עמלק. וכאשר על פי המקובל בקבלת הקדמונים, שמלחמת עמלק ומחייתו יהיה בערב חג הפסח. – לפיכך שפיר תחילת השלושים יום ביום הפורים, וסיומם וגמרם בערב חג הפסח, שביחד המה תש"ך שעות כמנין ג' פעמים עמלק, ולבטל שיעור קומת הקליפה מכל וכל, כמו שביאר.

וחדש לפי זה להמציא ישוב לאשר נדברו הפוסקים [אורח חיים סימן תל"ב], מדוע אין מברכים שהחינו אור לארבעה עשר על מצות ביעור חמץ, שלמחרת בליל ט"ו קאי ברכת שהחינו על מצוות החג, ומדוע לא תקנו ברכת שהחינו בביעור חמץ. – ובהאמור חידש לתרץ, שברכת שהחינו של חג הפורים קאי גם על מצוה דביעור חמץ, כי בו ביום תחילת פעולת זו המצוה בפועל, שבה נעשה תחילת יציאת נפש ישראל משליטה דמסאבותא, והשלמת זו היציאה ומחיית עמלק לגמרי מנפש ישראל היא בערב הפסח כמבואר.

נמצא מבואר היטב ענין מהות ואיכות ערכם הרם של שלושים יום הללו

נמצינו מבוארים עד כה, בטעם מהות ואיכות אלו השלושים יום, שחלה בהם תורת ביעור דאורייתא. כי בימים הללו מוציא השם יתברך נפש כל איש מישראל, אף של הפושעים היותר גדולים, שהרבו לחטוא ולהרשיע רחמנא ליצלן, מרשות היכלות הטומאה והסטרא אחרא, שהיו נכבשים תחת ידם מדחי אל דחי חלילה. – ובכוח אלו הימים להעלות ולרומם הנפש, בתש"ך שעות ובשלושים ימים, יציאה אחר יציאה מעט מעט, להרחיק האדם מן הטומאה והקליפה הקשה הדבוקה בו, שהיתה מושלת עליו, והוא עבד גמור תחתיה. – ומוציאה לחירות אמת, לקרבה אל הקדושה, ודבקות השם יתברך, עד כי בליל הפסח הרי הנפש בחירות גמורה בשלמות.

וכל זה נעשה ונפעל בעומק נפש ישראל מדי שנה בשנה, והיינו ששנינו בפירקין [פסחים קטז:]: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר [שמות יג] 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'. לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל כו' למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות". היינו, שעשה "לי" ממש, בזו השנה ממש.

וכלשונו הנחרץ של רבינו הרמב"ם ז"ל [פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ו]: "הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר [דברים ו] ואותנו הוציא משם וכו'". רוצה לומר אותנו בעצמנו הוציא עתה ממש, בכל שנה ושנה באלו הימים. וכמו שסיים הרמב"ם שם: "ועל דבר זה ציוה הקב"ה בתורה [דברים ה] 'וזכרת כי עבד הייתי', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחירות ונפדית". עכ"ל הצח.

בפורים מתחיל מחיית עמלק הפרטי של כל אחד – וממשיך עד חג הפסח שיוצא לגאולה הפרטית

ועוד יש לומר בטעם שמתחילים שלושים יום אלו דוקא בחג הפורים, על פי מ"ש [מגילה ז]: חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, וכבר אמרו בזה הרבה פירושים.

ועוד יש לומר שבכל אדם ישנם בחינות דקות של עמלק. וזה [דברים כה] "זכור את עשה לך עמלק", שעשה לכל אחד בפרטות בהחדרת בחינת עמלק וקליפתו בו, כמ"ש בזה בעבודת ישראל [שבת זכור] עיין שם. ובחג הפורים נשפע כח מיוחד להפוך הרע שמקליפת עמלק לטוב. בבחינה שאמרו בגמרא [ברכות נד.] בשני יצריך, בחינה שהבאנו מהירושלמי [שם] שהפך את היצר הרע ליצר טוב.

נמצא שבחג הפורים התעלו ישראל למדרגה רמה ונשגבה כזאת, עד שהדור קבלוה מאהבה יותר ממתן תורה שבסיני [שבת פח.]. ולכן בימים הללו שתחילתם בפורים, וסופם בפסח שגם בו יצאו ממ"ט שערי טומאה עד בחינה שראו שפחה על הים וכו', ויש בהם סגולה מיוחדת לשנות הרע בעצמו לטובה.

ג

עיקר עבודת שלושים יום אלו – ביעור החמץ הפנימי שבמידות הרעות

ועתה נבוא לבאר ענין העבודה המעשית, שצריך איש ישראל לעבוד ולפעול בשלושים יום הנעלים והמבורכים הללו. וכיצד יקבע בליבו ונפשו לתתא, את זו היציאה שמוציא השם יתברך לעילא את נפשו מרשות הטומאה והסטרא אחרא. ומעט מזה ביארתי בעזרה"ת בשבת פרה דהאי שתא, ושם נתבאר תחילת הכנת אלו השלושים יום, וביעור ומחיית עמלק הפנימי מן הלב, בסדר ארבעה ערכים שבד' פרשיות, כערוכים בסדרי בנין קומה שלמה, שמשקלים יבוא לזכור ומחיית עמלק, ומזכור לפרה טהרתם של ישראל, ומפרה להחודש, חידוש גמור ומושלם. יעויין שם באורך. – אך עתה אבוא לבאר את אשר נצרך לנו כעת, בעבודת שלושים יום הללו, כיצד ומה עלינו לעשות בעבודתם הפנימית, לבסס בעצמנו ובנפשנו זו היציאה שמוציאים את נפשנו משעבוד טומאתה לחירות טהרתה. ומה הם הדרכים הנכונים שיוכל האדם לתפוס בנפשו, בקנין אמת ויציב, חירות אלו הימים המקודשים.

ונראה להלך בזה בדרך שהתוו לנו רבותינו הק' בדת תורת אמת, והוא בסה"ק אוהב ישראל זיע"א [בפרשת ויצא ד"ה ויקח מאבני המקום, שייך לפסח וכו'], וזל"ק [בתוה"ד] הנצרך לעניינו: "ידוע שיש בעולם שלשה יסודות. והם: אש, רוח, מים. ונקרא בספר יצירה 'אמ"ש'. מ"ם דוממת, שייך שורקת, אל"ף רוח מכריע ביניהם. רוצה לומר שייסוד הרוח הוא כלול מאש ומים".

מיסוד האש החם, בא הכעס – ומן הרוח שהוא קר באה העצלות – ומן המים שהוא לח באים התאוות רעות

"והנה יסוד האש הוא 'חם', וממנו התעוררות הכעס שהוא מדה רעה. ויסוד הרוח הוא 'קר', וממנו נתעורר העצלות שהוא גם כן מדה רעה. ויסוד המים הוא 'לח', וממנו נתעורר תאוות רעות והתענוגים כמו ניאוף רח"ל. והנה כתיב [דברים לב ט] 'כי חלק ה' עמו', חל"ק נוטריקון: ח"ם, ל"ח, ק"ר. היינו, שצריך איש הישראלי להפוך יסודות הנ"ל אל עבודת השם יתברך, ולא ישתמש עמהם לפי טבעם. היינו ביסוד האש, יראה לעבוד את השם יתברך בהתלהבות גדול בתפלה או בלימוד תורה לשמה. וביסוד הרוח, להתעצל מן התאוות הגופניות, ושלא להמרות עיני כבודו יתברך. וביסוד המים שהוא לח. להתענג על ה' ולאהוב אותו. וזהו ענין קדושת שבת היינו עליות כל השלשה יסודות לה', כי כתיב [שמות לח ג] לא תבערו אש וכו' להעלות כל הג' יסודות אש רוח מים, אל הקדושת שבת וכו'".

בניסן מתחדשים כקטן שנולד – והוא זמן ביאור המידות הרעות שמג' היסודות

"והנה הראשי תיבות של: 'ח"ם, ק"ר, ל"ח' – גימטריא חמ"ץ. וזהו: 'אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר' [פסחים ב.]. כי בניסן בא התחדשות לעולם, ואז נעשים ישראל כקטן שנולד, שאין היצר הטוב בא אליו עד אחר י"ג שנים. – כמו כן אנו בודקין את החמץ אחר י"ג לילות לאור הנר, נר מצוה, דוגמת הקטן שנעשה בר מצוה אחר י"ג שנים. ואז צריכין אנו לבער מכל וכל כל המידות רעות המתהווים מהג' יסודות הרמוזים במספר חמ"ץ וכנ"ל. ומוחקים ח' של חמץ ונעשה ה', הוא 'מצ"ה', ואז עולה מספרו פחות ג' ממנין חמ"ץ. והיינו שצריך לבטל הרע המתעורר מהג' יסודות. ואוכלין מצה בליל ט"ו, כי ליל ט"ו הוא רומזת לשם וכו'".

"וכשאנחנו נוטלין קדושה עליונה כזאת, ואוכלין אותה, והוא נותנת חיות לכל איברי הגוף, ונתחזק הגוף ממנו. אז נתקדש הגוף בקדושה עליונה, וכל היסודות נתייחדו להשם יתברך ונדחה הרע מהם. ובזה אנו מעלין כל ימי החורף, כי שלושים יום קודם החג שואלין ודורשין בהלכות הפסח, והם שייכים לפסח. ומחג הסוכות עד חנוכה הם ס"ג ימים, ומן אחר ימי חנוכה עד פורים הם ע"ב ימים. ואנו מעלים אותם באכילת מצה שהוא מנין ע"ב ס"ג. – והנה 'חמץ' הוא סתום. ו'מצה' יש בה ה' שהוא פתוחה. רמז שהשם יתברך פותח שער לדופקי בתשובה. כי קודם ביעור חמץ בפועל ממש צריך לעשות תשובה שלימה, ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה ח"ו. היינו שלא יעשה עוד מאז והלאה כמעשיו הראשונים אשר לא טובים היו וכו' והבן כל זאת".

תוכחת מוסר גדולה, לבער ולשרוף המידות רעות שהם החמץ מכל וכל

"היוצא לנו מזה תוכחות מוסר גדול, שיש לכל אדם לחשוב בלבו באמת בעת בדיקת חמץ, וידע שהגיע העת בדיקת חמץ בפועל ממש. ולכן יכוין בלבו אז לבדוק כל המידות שלו, אם יש בהם איזה חימוץ, היינו איזה מדה רעה ח"ו. ובעת שריפת החמץ יכוין גם כן לבער ממנו את המידות הרעות מכל וכל".

"כי תיכף בצאתו מרחם אמו נכנס בו היצר הרע ומייפה אליו כל הבלי העולם הזה, והולך אחר עצתו כי אין לו עדיין יצר הטוב ששיאנו עצה הוגנת לו, עד כלות הי"ג שנים, ואז נכנס היצר הטוב בו ומשכילו, ואז מבין מדעתו שכל מה שעשה עד הנה היה הכל שוא והבל ותוהו. ומתחרט בלב שלם ובודק בחורין ובסדקין בכל מקום שדרכו להכניס שם החמץ, הוא שאור שבעיסה, תאוות החומר המגושם. וזהו: 'אור לי"ד', לאור הנר הוא נשמתו, על דרך 'נר ה' נשמת אדם' (משלי כ כז). וזמן ההוא רומז על כל ימי חלדו של האדם, כי אז יצא מכל חלאתו וטומאתו והגשמית, ויתחיל לדבק את עצמו באור התורה והמצוה". ע"כ העתקת לשון קדשו הזך.

הרי לפנינו משנת עבודת אלו הימים, פרוסה וערוכה לפנינו כשמלה ברורה, שמבאר לפנינו היטב, כיצד יוציא איש ישראל עצמו מרשות הטומאה והסטרא אחרא בימים אלו, על ידי עבודת תיקון המידות. ולהפוך כל המידות הנובעים משלשת היסודות "חם, קר, לח". שהינם במידת הכעס הבוער בלב, והעצלות והציניות, והתאוות הלחות ונמסות. להפכם כולם לטובה, ולנצל על כוחות נפשו הטמונים בשלשת יסודות שלו, לקדושה בלבד. וזו העבודה נעשית "לאור הנר", נר ה' נשמת אדם, שבזה האור מוציא בנפשו מן החורין ומן הסדקין, כל כוחות הרע שהיה ברשות הקליפה והיצר הרע. כדוגמת חתן הבר מצוה, שעד י"ג שנים הוא תחת שליטת היצר הרע, ובאור הקדושה העליונה הזורח בו ביום הבר מצוה, וירידת הנשמה העליונה והיצר הטוב לשכון בקרבו, מאיר ומזריח אורו הנפלא, לכלות ולבער כל ענייני החמץ שבמידות הרעות, הנובעים משלש היסודות הנ"ל.

וכן נראה לבאר בזה מצות "ביטול חמץ", אף שבסו"ק לא דברו מזו ההלכה, נראה כמו כן עניינה על זה הדרך, שיבטל בלבו היטב כל ענייני החמץ הפנימי, מה שמעלה בלבו היצר הרע וכוחות הסטרא אחרא, וכל הרע שנכנס במוחו ובנפשו. שבביטול זה לא יהיה להם עוד שום ערך כלל בעיניו, ויהיו בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא, ולא יוכלו עוד לעשות שום רושם בלבו.

טעות העולם בקרצוף הבית מהחמץ החיצוני בלבד – ועיקר צריך לבער החמץ הפנימי שבמידות הרעות

וזה עיקר מצות ועבודת "ביעור חמץ", שעובדים ישראל קדושים הרבה בימים קדושים הללו. שאין עניינם כאשר חושבים העולם, רק לנקות ולקרצף החמץ החיצוני הפשוט שבבית בלבד. – כי אם בעיקר יש לבער ולכלות החמץ הפנימי היוקד בלבו ונפשו של אדם. שזה בעיקר כפי שמלמדנו האוהב ישראל הנ"ל, ועוד הרבה בספרים הקדושים, בביעור וכליון המידות הרעות המושחתות המקננים בלב האדם ונפשו, והרי הוא מובל ומונהג אחריהם

ושבוי ברשת הטומאה רח"ל. וזה עיקר ענין בדיקת וביטול חמץ, שהיא מן התורה לכל אחד מישראל, לבדוק ולנקות ולזכך ולבטל כל היצר הרע וכוחות הסטרא אחרא לגמרי.

וכבר אמרתי לאחרונה כמה פעמים [ס"ג פרשת תצוה זכור וס"ג פרשת תשא בשבת פרה ועוד], שעיקר שורש כל אלו המידות הרעות נעוץ במידת הגאווה המאוסה, שהאדם מתנשא ברום לב. שכל אלו המידות הרעות הקשות ויקידת תבערת יקוד אש הכעס והתאוה והשנאה וכו', כולם נובעים מן הגאות רחמנא ליצלן, שהיא שורש המידות הרעות כולם. והעונה שורש כל המידות הטובות, ואין כאן המקום לכפול אריכות הדברים שם. וגם החמץ מורה על גאות שהוא מתנפח ומתנשא, ואילו המצה מורה על העניות שהיא דקה ואינו מתנפח, ובזה תלוי שרשי התורה והמצוות כולם, ואין כאן המקום להאריך בזה.

ד

הפיכת יסודות הרעים שבאדם לטובה

המורם מכל האמור, עיקר עבודת הימים המקודשים והמבורכים שבין חג הפורים לחג הפסח, לעמול להשריש מקרבנו המידות הרעות והמגוננות, ולהפוך כוחות הנפש לטובה ולעבודת השם יתברך. ובסגולת אלו הימים מאד לטהר ולזכך עצמו מכל המידות הרעות והדברים שאינם טובים שהיתה נפשו ברשות הטומאה ותחת ממשלת הקליפה רחמנא ליצלן. ולהכניס עצמו ברשות היצר הטוב. עד שיהיו כוחות נפשו ושלשת יסודות יצירתו הנזכרים, מושכים אותו אל הטוב, ותובעים ממנו עשיית הטוב וההנהגה במידות טובות ובשפלות והכנעה, ולהפוך עצמו לטובה, כמו שהפך אברהם אבינו ע"ה יצר הרע ליצר הטוב [ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה יד:]. כי הכלל בכל דבר [קהלת ז יד] "זה לעומת זה עשה האלקים", ובכל הכוחות וכל הדברים שבעולם אפשר להשתמש לטוב ולמוטב, ובכח הימים האלו להפוך הכל לטובה.

בלידת האדם "לפתח חטאת רובץ" ובבר מצוה מקבל הדעת להפוך לטוב – וכן הוא בכל איש ישראל בשלושים יום אלו עד אור לארבעה עשר

ומתחילה משנולד האדם ניתנים בו כוחות הגוף והיצרים הרעים, כאשר מעיד הכתוב [בראשית ד ז] "לפתח חטאת רובץ". ורק אחר שמתגדל בדעתו, ומקבל הדעת העליון, אז "אור לארבעה עשר, בודקים החמץ לאור הנר". היינו באור הנר שבנשמה שבמוחי, המאיר הדעת להבין כיצד יש להשתמש בכל הכוחות ויסודות יצירת הנפש לפי הכוונת יצר הטוב. ולהפוך כל המידות רעות והתאוות לטובה, ולבדוק עצמו היטב בחורים ובסדקים, בכל המקום שמכניסים בו חמץ, ולא רק המקום שמשתמשים בו החמץ, כמבואר בפוסקים בהלכות הפסח. כדי שיתבער לגמרי כל הרע הפנימי שבו, ויתהפך הכל לטובה.

וזה אחד תפקידים העיקריים של חתן בר מצוה, שיוכל לגשת אל הקודש בעבודת השם יתברך וקיום התורה והמצוות כראוי, שיכין תחילה כוחות נפשו ומידותיו להפכם לטובה בטהרה ובשלמות.

וכן נותנים זו ההזדמנות המיוחדת לכל אחד ואחד מבני ישראל מדי שנה בשנה, בשלושים יום הללו ותש"ך שעות שמחג הפורים עד ערב הפסח. שבהם יוצאת הנפש מרשות הטומאה, ועבודת ישראל הקשה והמפרכת בימים אלו, לבדוק ולבער כל הזוהמא והחמץ הפנימי, מן החורים ומן הסדקים. – ובכח סגולת ימים הללו, להפוך עצמו על ידי עמל ויגיעה כראוי, כקטן שנולד ממש, כדברי האוהב ישראל הנ"ל באיכות חידוש אלו הימים כקטן שנולד ממש. שאין זה אותו האיש שהיה כלל וכלל. כאשר אמרתי כמה פעמים שניתנה תורת "גירות" גם לישראל, לא רק לאומות העולם, שאם יכול גוי גמור מן העובדי כוכבים להפוך עצמו לישראל, שהוא מעצם היסוד שונה בתכלית. הרי בודאי יש כוח זה גם לאיש ישראל, שיוכל לגייר עצמו כקטן שנולד ממש. כמו שפסק הרמב"ם ז"ל [פ"ב מהל' תשובה ה"ד] בכוחה של תשובה: "אני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה". עכ"ל.

ומהאי טעמא פסק שם [פ"א ה"ג] שאין מזכירין לבעל תשובה שום דבר מרשעו, שנאמר [יחזקאל לג יב] רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו". עכ"ל. והיינו מחמת שהוא 'אחר' לגמרי, ואין זה אותו האיש כלל, ולכן אין מתייחסים אליו כל הדעות הרעות שברשעותו רח"ל. כמו שיש בכח הקרבנות לכפר אף על מחשבות רעים והרהור עבירה שבעצם נפשו של אדם, שמזה נלמד שיש כח לעקור מן השורש כל יסודות הרעות שנפש האדם ודעותיו המקולקלות. ויסודה של כפרת הקרבנות שייכת בודאי גם בזמן הזה, כענין שמצינו [מנחות קי:]: "כל

העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת. וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם וכו". שאף בכפרת הקרבנות מבואר בספרים, שהיה הכהן מכפר, והאיש ישראל המביא הקרבן מתודה ומזדכך על מחשבה דיבור ומעשה שלו, עד שנתקן כאיש אחר בקומה שלמה חדשה ומחודשה.

בחג הפסח ניתן כח השמירה לכל האכילות והדברים הגשמיים של כל השנה

והנה אא"ז זצלה"ה בסה"ק דברי בינה [מועדים לפסח דף א], כתב מעין זה, ובכמה חידושים נוספים, וזל"ק [הובא בהגדה של פסח חלקת יהושע, בדיקת חמץ דף כט]: "את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות וגו' [שמות לד יח]. להבין, למה לא נכתב לשון 'שמירה' אצל כל המועדים, רק בחג הפסח".

"והנראה דהנה בפסח נתן השי"ת לישראל כח השמירה על כל השנה, שבכל עניני אכילה ושתייה, וכל דברים הגשמיים שמשמש בהם, יהיה בהם כח השמירה, שלא יפנה אליהם לצרכו והנאתו, כי אם שישמש בהם רק בשביל לקיים רצונו יתברך".

כי באמת מה שהזהיר השי"ת שלא לאכול חמץ בפסח, אין הטעם מפני שחמץ הוא דבר המזיק לאדם ח"ו, שאם כן היה אסור לאכול חמץ בכל ימות השנה. אך הענין הוא, שבענין האכילה יש שתי בחינות, כי יש אכילה כזו שאוכל אדם בקדושה יתירה [ובכוונה הראויה], שכל כוונתו היא שעל ידי זה יהיה ביכולתו לעבוד השם יתברך, ועל ידי זה נתעלה המאכל גם כן לשורש הקדושה, [וזה הוא בחינת טוב. – ולהיפך] ויש מי שאוכל ח"ו בשביל הנאתו, ולמלאות כריסו ותאוות נפשו. וזה האכילה באמת מזיק לאדם, ויכול ליפול על ידי זה האכילה לכמה דברים רעים ח"ו [וזה הרע הגמור]."

באכילת מצה ניתן כח שמירה לאדם לכל השנה – גם כשיאכל החמץ שלא יפול בתאוה הרעה חלילה

"ולזאת ציוה השם יתברך לאכול מצה שבעת ימים, בכדי שעל ידי זו האכילה יהיה לו שמירה לכל השנה, שלא ליפול לעומק הרע על ידי אכילתו, כי על ידי השמירה שנשמר בפסח מאכילת חמץ, על ידי זה זוכה להתקדש באכילתו בכל ימות השנה. [שעל ידי אכילת מצה בכוונה עליונה, יעשה שמירה לכל הענינים השייכים לבחינת אכילה, שיתקשרו רק לבחינת הטוב, ועל ידי זה ממילא ישפיע לו השי"ת שפע כל טוב בכל עניני אכילה]."

"וזה פירוש המשנה [פסחים ב.]: 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר'. ולמה אמרו בלשון 'בודקין', ולא אמרו בלשון מבערין את החמץ, כי תכלית הבדיקה הוא הביעור. – אך כוונתם ז"ל הוא, שבכניסת החג צריך האדם לבדוק את כל עניני אכילתו, אם היה כראוי וכהוגן. ואם לאו יראה לקדש עצמו מאד בכל דברי הרשות, בכדי לתקן זאת, ולקשר זאת לקדושת אכילת מצה. [ולהמשיך עליו אור העליון. ועל ידי אותה התבוננות והתשובה האמיתית, ממילא נתקשרו ונתעלו כל בחינות האכילה לשורש העליון לבחינת מצה]."

לקדש האכילות של כל השנה שיהיו לאור הנר וחיות דקדושה

"וזה 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ', היינו שצריך לקדש את עצמו [באכילה] בכל עניני הרשות שלו מכל ימות השנה שעברה, לבדוק היטב אם היו בכוונה הראויה, [ולרואת] אם היו בבחינת 'אור הנר', הרומז לאור וחיות הקדושה מהשם יתברך השופע בכל דברים הגשמיים. כי כשמסתכל האדם על חיות ואור הפנימי שבכל דבר, יוכל להעלות את הדברים הגשמיים לשורש הקדושה העליונה. ולכן צריך האדם באור ליל י"ד לקדש את עצמו, ולהתקשר באור הפנימי וחיות השם יתברך השופע בכל הדברים, [וימשיך עליו אור העליון], ועל ידי זה יתעלו כל דברים הגשמיים לשורש העליון".

"וזה גם כן ענין 'בר מצוה', דאיתא בספרים הקדושים ש'אור לארבעה עשר', רומז לכניסת האדם לשנת ארבעה עשר, שאז נעשה בר מצוה. ונכנס בו כח היצר טוב, שאז צריך לבדוק את החמץ, הרומז לכח היצר ושאר שבעיסה, שצריך לשמור עצמו מאד שלא יפול ח"ו תחת כח היצר הרע, ולהכניע אותו תחת רשות היצר טוב, שנכנסו בו באור לארבעה עשר משני חייו".

מתחילה עשה השם שיכנס באדם כח הרע, כדי שיכיר וידע שיש רע בעולם – ובבר מצוה נכנס בו יצר הטוב להפוך הכל לטובה

”כי הנה צריך להבין, על מה עשה השם יתברך שכח היצר הרע בא עם האדם תיכף כשנולד, וכח היצר טוב בא אליו אחר תשלום י”ג שנה. – אך ענין בחינת היצר הרע הוא, שצריך האדם לידע באמת ולזכור היטב, שיש עדיין כח הרע בעולם, וזה בחינת היצר הרע, שיזכור האדם שישנו כח הרע בנפשו, ועל ידי אותה הזכירה [שזוכר שישנו בחינת רע בכל הדברים הגשמיים], יוכל לשמור עצמו שלא יפול לכח הרע ח”ו, ואחר כך כנשנעשה בר מצוה יוכל לקשר כל הדברים לבחינת ‘הטוב’, ונעשה הכל בקדושת העליון, שזה שלימות עבודת האדם בעולם הזה”.

”וזה ענין ‘בר מצוה’, והעולם קורין אותו בעל מצוה. והענין מזה הוא, דכוונת השם יתברך הוא, שעל ידי קיום המצוות יהא ביכולתו להמשיך השפעה העליונה השייכת לאותה המצוה. [דהנה המצוות שנתן השם יתברך שנעשה עלי ידי דברים גשמיים, היתה כוונתו יתברך, שעל ידי קדושת המצוות יקדש בזה את כל הדברים הגשמיים והחיצוניים, שיתקשרו לבחינת פנימיות הקדושה העליונה, ועל ידי זה יהיה בידינו השפעה העליון השייך לאותה המצוה]. וזה בחינת ‘בר מצוה’, כי ‘בר’ הוא לשון חיצוני, כי גם כל עניני החיצוניות שבאדם יתקדשו בקדושת המצוה, ויתקשרו זה בזה. [היינו:] שעל ידי שיקדש עצמו גם בכל דברים החומריים והחיצוניים ויקשר [ויכניס] אותם לבחינת פנימיות וחיות [הקדושה, ואור] המצוה, על ידי זה נעשה האדם בעל מצוה. היינו שעל ידי זה נעשה כמו בעל הבית לאותה המצוה, שיש כח והממשלה להמשיך שפע קודש על ידי קדושת אור המצוה”.

”וזה פירוש הכתוב: ‘את חג המצות תשמור וגו’’, היינו עם קדושת החג המצות [שהיא התבוננות האמיתית אם היו מעשיו הגשמיים מקושרים לבחינת אור העליון], על ידי זה תשמור עצמך בכל עניני אכילתך בכל ימות השנה, ולכל ענינים הגשמיים, שיתעלו לתיקון האמתי ולשורש הקדושה, ויהיה נעשה מן בחינת חמץ – מצה, ויתהפך אצלו הכל לטובה, ויתקדש בכל הענינים, ויעלה אותם לטוב הגנוז והצפון במהרה בימינו אמן. [ועל ידי זה ישפיע השם יתברך שפע טוב בכל הענינים הגשמיים, וחיים וברכה לכנסת ישראל מעתה ועד עולם אמן כן יהי רצון].” עכ”ל”ק.

ולמדנו מדברי קדשו, שאין מספיק בעצם ביעור החמץ ואכילת המצה בלבד, אלא שבזה ניתן כח שמירה ושליטה על התאוות שיהפך כל תאוותיו לטוב, ותהיה אכילתו רק לשם שיהיה לו כח לעבודת השם יתברך. כאשר הארכת בסדר זו העבודה, בספר מבשר טוב שולחנו של אדם בארוכה. ורק בביעור הרע ומניעת אכילת ותאוות היתר יכול להתעלות לקדושה וטהרה.

יש בחינת “אתכפיא” שכופה את הרע – ויש בחינת “אתהפכא” שמהפך לטוב

וזה הכח ניתן לבני ישראל שיכולים תמיד להפוך עצמם לגמרי לטוב, כמו שהביא אא”ז זצלה”ה בתולדות אדם [פרשת פקודי] וז”ל: “או יאמר ‘ביד איתמר בן אהרן הכהן’. יבואר זאת על פי מאמר הרה”ק ר’ זלמן זצ”ל [תניא פכ”ז ועוד], שיש שני בחינות: בחינת איתכפיא, ובחינת אתהפכא. והחילוק שביניהם הוא כך, בחינת איתכפיא הוא רק הכנעה לפי שעה, ופעמים הוא כך ופעמים כך. כמו שאנו רואים בני אדם שבא להם בהירות בעת עסקם בתורה ובעבודה, ואחר כך כשהולך על השוק, מתגבר עליו עוד היצר, ועושה עמו מלחמה. – אבל לשון איתהפכא הוא לשון ביטול לגמרי, היינו שנהפך כח הרע לגמרי מכמות שהיה, ומן הרע נעשה טוב, ואין לו עוד שום מלחמה, ונעשה שלום בינו ובין היצר, הוא כח עשו. ועשו בגימטריא שלום, היינו: שנהפך כח הרע לגמרי לטוב”.

”וזה מרומז כאן ‘איתמר’, הוא לשון תמורה, בחינת איתכפיא, שהאדם צריך מקודם לכוף כח הרע כח היצר הרע שבו על ידי תורה ועבודה. ועל ידי זה יוכל אחר כך לבוא לבחינת איתהפכא, הוא בחינת אהרן הכהן בחינת חסד, שהיה [אבות א, יא] רודף שלום, שלא יהיה לו שום מלחמה עם היצר. ונזכה לבנין המשכן וכליו, היינו: אהל שיכין באדם, שמשם נובע כל השפעות טובות וברכה וחיים לכנסת ישראל, אמן נצח סלה ועד”.

כח הפיכת הרע לטוב שבישראל מתחיל מחג הפורים ונמשך כל שלושים יום אלו

ולאומות העולם אין בשום אופן כח “איתהפכא”, שאף אם יגיע הגוי לדרגה הכי גבוהה בשליטה על הרע, לא יוכל להוציא ולבער מעצמו כח הרע שהוא תקוע בעצם מהותו, בחיפוש אחר אכילת התאוה ושאר התאוות, ואין

בכוחו להפוך הרע לטוב. – וכלל ישראל זכו לזה במיוחד בחג הפורים, שבו תחילת היציאה מרשות הסטרא אחרא כנ"ל, ויום מחיית עמלק. וכמו שאמרתי שם בביאור מימריה דרבא [מגילה ז:]: "מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שיש כח הפיכה עצום בקדושה הנוראה של חג הפורים, שיכול להפוך הרשע הגדול ביותר כהמן עד בחינת הצדיק הגדול ביותר כמרדכי עיין שם.

וזה הכח מתחיל בחג הפורים וממשיך ומאיר בנפש ישראל כל אלו השלושים יום, כאשר נאמנים עלינו דברי קדושים שהבאנו מסה"ק חסד לאברהם, ובני יששכר, והאוהב ישראל, ואא"ז בדברי בינה בזה. והשם יתברך יעזרנו לנצל כח וסגולת אלו הימים כראוי. מכיון שאסור להחמיץ זו ההזדמנות שהשם יתברך נותן לנו, בימים המקודשים והמבורכים שבין פורים לפסח. כאשר הוכחנו מה שאפשר לזכות בעמל ועבודת הימים הללו. ועלינו לדעת גדולת אלו הימים, מה שאפשר לפעול בהם גדולות ונשגבות בעזה"ת לעילא ולתתא.

נמצאת זאת תורת העולה, והמורם מדברינו הלכה למעשה, שלמדנו מתוך דברי הספרים הקדושים שהבאנו, חובת איש יהודי בין פורים לפסח להוציא עצמו מעט מעט מן הטומאה, שהיה שרוי בה בעוונותיו הרבים, מפאת זוהמת וטומאת העולם הטמא שבימינו, ולהפוך עצמו לטוב.

חובת הבדיקה בחורים ובסדקים שבלב אם לא נחדר שם דבר המחמיץ

אכן מלבד מה שיוכל לצאת מן הטומאה בכל יום, גם ישנו ענין חובת בדיקה בפנימיות גופו ונפשו, שזה נכלל בחובת ביעור חמץ, והבדיקה בחורים ובסדקים לאור הנר, בכל המקומות שחדרו שם דברים המחמצים בגופו ובנשמתו. ובסגולת בדיקת חמץ שיוכל לנקות גם מעצמו הלכלוך הפנימי, ולטהר עצמו מכל סרך של טומאה. ואיסור חמץ אפילו במשהו, ולכן צריך בדיקה הדק היטב בכל החורין ובכל הסדקים, לטהר ולנקות עצמו לגמרי כאיש אחר וכקטן שנולד כמבואר.

ויתרה מזו גילה לנו אא"ז בדברי קדשו הנ"ל, שגם זה אין מספיק רק להוציא הטומאה והחמץ הרומז ליצר הרע שהכניס בגופו והחדיר במשך השנים. – אלא שאף מוכרח להפוך כל מידותיו ותאוותיו, שלא יהיה מתאוה גם לא בתאוות היתר. וכל רצונו ושאיפתו לא תהיה לתאוות היתר, שכן גם ינקה עצמו מכל תאוות איסור וטומאות, אם הוא מלא בתאוות היתר וחמדות עולם הזה והבליו, זה יגרום ממילא שיחזור לסורו חלילה, שהיום אומר לך עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה רח"ל [שבת קכ:].

בהנהגה הגשמית בקדושה ומניעת תאוות היתר – עושה התורה רושם והשפעה

ועוד, שכלל הוא בעבודת השם יתברך, שרק בהתנהגות האדם בגשמיות לשם שמים, יכול לעבוד השם יתברך באמת. כמו שהביא כ"ק אאמו"ר זצלה"ה בחלקת יהושע [פרשת ויקרא דף ג. טו"א] וזל"ק: "אדם כי יקריב מכם. תפלה במקום קרבן [ברכות כו:], וכמ"ש בשם הרבי מסאוורן זצלה"ה על 'כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי' [תהלים סג], כמו שאוכלים כך מתפללים". עכל"ק. והיינו, שכמו שמקדש עצמו בגשמיות בחלב ודשן שתשבע נפשי לשם שמים, כן שפתי רננות יהלל פי. ובזה פירש "אדם כי יקריב מכם", היינו מן האדם עצמו, שמעצם גופו הגשמי יכול להקריב קרבנות, במה שיקדש אכילתו ושאר ענייני הגשמיות הנרמזים בתיבת "מכם".

ועל דרך זה אמרו "כאכילתכם כן תורתכם", שאם אינו אוכל בתאוה, ואין מגשם עצמו בתאוות היתר ואכילה. אז יכולה התורה להכות שרשים בלבו, ולתקוע יתד איתן של קדושה בנפשו, ולעשות בו רושם נצחי, שיוכל להפוך היצר הרע לטוב, כמו שהפכו אברהם אבינו ע"ה. וזה תכלית ענין אכילת המצה לשם מצוה כמו שנתבאר.

ויהי רצון שנזכה להכין עצמנו כראוי בעבודת שלושים יום הללו שבין פורים לפסח, לבער החמץ הפנימי שבלב ונפש, ולהתקדש בקדושת המצה הקדושה, וקדושת החג הבעל"ט. ומהרה נזכה לקול מבשר בביאת גואל צדק לגאלנו גאולה שלמה במהרה בימינו אמן.